

NOVI ZAKON O MIROVINSKOM OSIGURANJU

Od 1. Siječnja 2014. godine na snagu je stupio novi Zakon o mirovinskom osiguranju.

Razlozi donošenja novog zakona su nepovoljne demografske promjene i ekonomski uvjeti koji su doveli u pitanje održivost mirovinskog sustava. Zbog sve veće zastupljenosti osoba starijih od 65 godina života u ukupnom stanovništvu Hrvatske, potrebno je povećati zapsolenost stanovništva u dobi od 55 do 64 godine života. Hrvatski trodjelni sustav mirovinskog osiguranja dolazi u pitanje zbog nepovoljnog odnosa korisnika mirovina u odnosu na broj osiguranika. Dosegli smo kritičnu granicu. Važno je i to da su rashodi za mirovine i mirovinska primanja u 2012. godini iznosili su 35,197 mlrd. kuna ili 10,82% BDP (od tog iznosa samo 19,3 mlrd. kuna je prihodovano iz uplate doprinosa ili 54% dok je ostalih 46% rashoda za mirovinsko osiguranje financirano iz državnog proračuna). Slično stanje je i u zemljama Europske unije. Mirovinska reforma je postala neminovna u cilju povezivanja dobi umirovljenja i očekivanog trajanja života, prilagođavanja radnih mjesta i radne snage, zapošljavanja prema preostaloj radnoj sposobnosti, uvođenje dodatnih dobrovoljnih oblika mirovinske štednje i sl.

NOVINE U ZAKONU

1. Starosna i prijevremena starosna mirovina

Za muškarce uvjet za stjecanje starosne mirovine je i dalje 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, odnosno 60 godina i 35 godina mirovinskog staža za prijevremenu starosnu mirovinu.

Za žene se postupno povećava dob za 3 mjeseca za starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu, odnosno nastavlja se prijelazno razdoblje započeto 01.11.2010. godine zaključno sa krajem 2029. godine.

2030. godine uvjeti za starosnu mirovinu muškaraca i žena se izjednačavaju, da bi se do kraja 2037. godine postupno povećavali za 3 mjeseca.

Od 01.01.2038. pravo na starosnu mirovinu stjecati će osiguranici sa 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, a prijevremenu starosnu mirovinu ostvariti će osiguranici sa 62 godine života i 35 godina mirovinskog staža.

2. Ranije umirovljenje i smanjenje mirovine (penalizacija)

Radi stimuliranja odlaska u mirovinu u starijoj životnoj dobi i s dužim mirovinskim stažem polazni faktor izračuna za prijevremenu starosnu mirovinu određuje se tako da se isti smanjuje za svaki navršeni mjesec prije navršenih godina života osiguranika i umanjnje može iznositi od 6 do 20,4%.

3. Prijevremena starosna mirovina zbog dugogodišnjeg osiguranja (bez umanjenja)

Ovo je novi institut uveden s ciljem zaštite osiguranika koji su rano ušli u svijet rada i navršili dugogodišnji staž osiguranja. To su osiguranici s navršenih 60 godina života i 41 godinu radnog staža. U dugogodišnje osiguranje podrazumijeva se 41 godina staža osiguranja za koje su uplaćeni obvezni doprinosi.

4. Prijevremena starosna mirovina zbog stečaja (bez umanjenja)

Također novi institut koji uzima u obzir nepovoljne ekonomske i gospodarske prilike i rastuću nezapolenost. U ovom slučaju također nema umanjenja mirovine, a mogu je ostaviti osiguranici koji nakon prestanka osiguranja uzrokovanog stečajem, neposredno prije ispunjenja uvjeta za prijevremenu starosnu mirovinu provede najmanje dvije godine kao nezaposlena osoba prijavljena nadležnoj službi za zapošljavanje. To pravo osiguraniku najranije s danom ispunjenja uvjeta ako se osiguranik s tim danom odjavi iz evidencije nadležne službe za zapošljavanje.

5. Povećanje polaznog faktora zbog kasnijeg odlaska u starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu (bonifikacija)

Zbog stimuliranja osiguranika za odlazak u mirovinu u kasnijoj životnoj dobipropsano je povećanje polaznog faktora koje može iznositi i do 9% za 5 godina dužeg ostanka u svijetu rada, odnosno za osiguranike koji navršše 65 godina života i 35 godina staža, ako ostanu i dalje raditi polazni faktor za određivanje starosne mirovine povećava za 0,15% po svakom mjesecu kasnijeg odlaska u mirovinu, a najviše do 5 godina. Isto se odnosi i na osiguranike s navrešenih 60 godina života i 41 godinom staža.

6. Rad uz starosnu mirovinu

Ovo je novost koja će posebno zanimati osiguranike koji su u starosnoj mirovini. Ovim Zakonom im se omogućava rad do polovice radnog vremena bez umanjenja mirovine. Ovo je važno i stimulativno za daljnji ostanak umirovljenika u svijetu rada, posebno za deficitarna zanimanja. Novina je i to da osiguranik nakon ispunjenja prava na starosnu mirovinu ili prijevremenu starosnu mirovinu, a nastavlja dalje raditi do polovice radnog vremena može steći pravo na starosnu mirovinu bez prestanka radnog odnosa, a mirovina se računa od datuma stjecanja prava na nju.

7. Ponovno određivanje mirovine korisniku prijevremene starosne mirovine

Ponovno određivanje mirovine korisniku prijevremene starosne mirovine moguće je ako se korisnik iste zaposli, ostvari staž od najmanje godinu dana, a za vrijeme kojega mu je mirovina bila zamrznuta. U tom slučaju mu se polazni faktor na temelju kojeg je bila određena prijašnja prijevremena starosna mirovina povećava za 0,15% za svaki mjesec za koji je bila obustavljena isplata mirovine zbog zaposlenja ili obavljanja samostalne djelatnosti i može najviše iznositi 1%.

8. Prava na osnovi smanjenja radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnost, djelomičnog i potpunog gubitka radne sposobnosti

Zbog velikog broja invalidskih mirovina (oko 27% svih mirovina) provedena je reforma ocjene radne sposobnosti, izmjenjen je način medicinskog vještačenja u mirovinskom osiguranju, a sve zbog unapređenja profesionalne rehabilitacije i vraćanja osiguranika u svijet rada prema preostaloj radnoj sposobnosti.

- Smanjenje radne sposobnosti – postoji kada je osiguraniku zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, radna sposobnost smanjena za više od polovice u odnosu na zdravog osiguranika iste ili slične razine obrazovanja.

- Djelomični gubitak radne sposobnosti – postoji kada osiguranik nije izgubio potpuno radnu sposobnost, može raditi na „prilagođenim poslovima“ u odnosu na one na kojima je radio, a najmanje 70% radnog vremena. Osiguranik s osnove djelomičnog gubitka radne sposobnosti
- ostvaruje pravo na invalidsku mirovinu zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti.
- Potpuni gubitak radne sposobnosti - postoji kada je osiguraniku zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, nastane trajni gubitak radne sposobnosti bez preostale radne sposobnosti u odnosu na zdravog osiguranika iste ili slične razine obrazovanja. S ovog osnova ostvaruje se pravo na invalidsku mirovinu.

Profesionalna rehabilitacija – na nju pravo ostvaruju osiguranici mlađi od 53 godine života ovisno o mirovinskom stažu ostvarenom do datuma nastanka smanjene radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnost. Osiguranici kojima je radna sposobnost smanjena zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti ne moraju ispunjavati uvjet mirovinskog staža. Novost je da se profesionalna rehabilitacija može provoditi i za višu razinu obrazovanja.

9. Invalidska mirovina

Invalidska mirovina zbog potpunog gubitka radne sposobnosti – određuje se uz primjenu mirovinskog faktora 1.

Invalidska mirovina zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti – isplaćuje se za vrijeme nezaposlenosti uz primjenu mirovinskog faktora 0,8 (za vrijeme zaposlenja faktor je 0,5; a ako je uzrok ozljeda na radu ili profesionalna bolest mirovinski faktor je 0,6667).

Privremena invalidska mirovina – novi institut – može ga steći osiguranik koji je osposobljen za rad profesionalnom rehabilitacijom i nakon toga bio prijavljen na zavodu za zapošljavanje kao nezaposlen najmanje 5 godina do 58. godine života bez mogućnosti zapošljavanja na poslovima za koje je osposobljen profesionalnom rehabilitacijom, ne smije odbijati pozive nadležne službe za zapošljavanje i ne smije odbiti ponuđeni posao.

Kontrolni pregledi ocjene radne sposobnosti, tjelesnog oštećenja ili potpunog gubitka radne sposobnosti – uvode se svake tri godine radi kontrole korištenja prava i sprečavanja zloupotrebe medicinske dokumentacije. Ukoliko se korisnik mirovine bez opravdanog razloga ne odazove na kontrolni pregled obustaviti će mu se isplata invalidske mirovine. Isplata mirovine će se uspostaviti ponovno prvog dana idućeg mjeseca nakon mjeseca u kojem je obavljen kontrolni pregled, a najviše 12 mjeseci unatrag.

Centar za medicinsko vještačenje – uspostavljen je za medicinska vještačenja u prvom i drugom stupnju, poslovi medicinskog vještačenja primjenom međunarodnih ugovora o socijalnom osiguranju i uredbi EU o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti.

10. Obiteljska mirovina

Djeca sa statusom osobe s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti utvrđenom po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom sada ostvaruju bolju zaštitu na način da im se omogućava pravo na obiteljsku mirovinu nakon smrti roditelja neovisno na to da li ih je roditelj osiguranik uzdržavao do svoje smrti. Također ako dijete kod kojeg je utvrđen potpuni gubitak radne sposobnosti, a korisnik je obiteljske mirovine, se zaposli,

obiteljsku mirovinu ne gubi, ona mu se obustavlja za vrijeme dok radi, da bi mu se nakon prestanka zaposlenja nastavila isplaćivati.

11. Usklađivanje mirovina

Uveden je novi model usklađivanja mirovina koje također uzima u obzir rast prosječne plaće i potrošačkih cijena.

AVM (aktualna vrijednost mirovine) koja se primjenjuje na dva datuma 1. siječnja i 1. srpnja svake kalendarske godine određuje se tako da se AVM uskladi po stopi koja se dobije kao polovica zborja stope promjene prosječnog indeksa potrošačkih cijena u prethodnom polugodištu i stope promjene prosječne bruto plaće svih zaposlenih u RH u prethodnom polugodištu u odnosu na polugodište koje mu prethodi (fiksna formula je 50:50), ali omjer se može i mijenjati ovisno o tome što je povoljnije. U slučaju kada je stopa usklađivanja jednaka ili manja od nule, mirovine se neće usklađivati.

Za korisnike koji ostvaruju mirovinu na temelju posebnih propisa, koji propisuju blaže uvjete za stežanje prava ili povoljniji način određivanja mirovina od uvjeta propisanih ovim ZOMO-om te kojima je mirovina djelomično ili u cijelosti financirana iz državnog proračuna propisan je poseban način usklađivanja cijele ili dijela mirovine.

12. Razdvajanje mirovina

Radi uvođenja različitog načina usklađivanja mirovina, propisano je razdvajanje mirovina za korisnike mirovine po posebnim propisima o mirovinskom osiguranju na dio mirovine ostvaren prema posebnom propisu i dio mirovine ostvaren na temelju staža osiguranja, tj. prema općem propisu.

13. Osnovna mirovina

Novim Zakonom izračun osnovne mirovine je povoljniji. Osnovna mirovina se određuje tako da se osobni bodovi određeni na temelju staža navršenog od početka primjene obveznog mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje pomnože s faktorom osnovne mirovine koji se određuje kao prosjek udjela stope doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za osiguranike u oba obvezna osiguranja u ukupnoj stopi doprinosa za mirovinsko osiguranje u razdoblju od 01. Siječnja 2002. godine do godine u kojoj osiguranik stječe pravo na mirovinu.

Pojednostavljeno: za staž do 2001. godine – izračun prema plaći, a za staž od 2002. godine – 75% mirovine prema plaći.

VAŽNO: Invalidska mirovina osiguraniku mlađem od 55 godina života ili osiguranom manje od 10 godina u II. mirovinskom stupu prije 50 godina života i do 5 godina osiguranja) kod kojeg je nastao potpuni gubitak radne sposobnosti, određuje kao da je osiguranik bio osiguran samo u I. stupu. Isto tako, članovima obitelji osiguranika umrlog prije 55 godina života ili osiguranog kraće od 10 godina u II. mirovinskom stupu, obiteljska mirovina za ukupni mirovinski staž umrlog osiguranika isplatiti će se kao da je bio osiguranik samo I. stupa u obveznom mirovinskom osiguranju na temelju generacijske solidarnosti.

14. Prijave/odjave radnika

Stupanjem na snagu novog Zakona i Pravilnika o vođenju matičnih evidencija rok za prijavu/odjavu radnika na HZMO i HZZO je skraćen je sa 8 dana na 24 sata. Poslodavci (obveznici) koji zapošljavaju više od 3 radnika su dužni prijave podnosti elektroničkim putem (E-prijava). Rok za prilagodbu je tri mjeseca, odnosno do kraja ožujka do kada se prijave i odjave još uvijek mogu vršiti papirnatim putem u Zavodu. Po izvršenoj prijavi ili odjavi poslodavac je dužna radniku izdati pisanu potvrdu u PDF formatu o izvršenoj prijavi kao dokaz da ju je učinio u zakonskom roku, bez obzira što Zavod ima rok od 3 dana da tu prijavu/odjavu obradi.

Novost je da se e-prijave/odjave mogu podnijeti Zavodu i do 7 dana unaprijed, a obrada tako primljenih prijava i rokovi počinju teći od dana osiguranog slučaja (dan stjecanja ili prestanka svojstva).

Preduvjet za korištenje ove aplikacije je registracija korisnika u Zavodu i posjedovanje čip kartice (Smart card) s pripadajućim čitačem ili USB tokenom na kojem je pohranjen kvalificirani poslovni certifikat koji je izdala Financijska agencija.

Za kraj još nešto važno:

- Za mirovine ostvarene do 31.12.2013. godne splata mirovina i drugih mirovinskih primanja moguća je putem banaka u RH ili u inozemstvu i putem Hrvatske pošte na adresu korisnika u RH,
- Mirovine ostvarene nakon 01.01.2014. godine isplaćivat će se sključivo putem banaka,
- Uvedena je veća kontrola nad korištenjem prava iz mirovinskog osiguranja na način da će se obustaviti isplata primanja korisniku mirovine ili novčanog primanja iz mirovinskog osiguranja koji nije na zahtjev Zavoda u ostavljenom roku dostavio ispravu ili podatak potreban prema posebnim propisima za isplatu tog primanja, ako Zavod do tog podatka ne može doći službenim putem

LITERATURA:

- Zakon o mirovinskom osiguranju (NN 157/13)
- Pravilnik o vođenju matične evidencije HZMO (NN 159/13)
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13)
- Zbornik radova – Aktualnosti u radnim odnosima – Radno pravo